

УДК 658.631

Н. Г. СІКЕТІНА, А. П. ІПАТОВА, М. А. ОВОД**АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА**

Оборотні кошти складають значну частину матеріально-грошових активів підприємства, тому раціональне та економне їх використання має особливе значення. Оборотної активи впливають на процес виробництва і реалізації продукції, адже їм належить вирішальна роль в організації діяльності підприємства, в забезпеченні його фінансової стійкості і платоспроможності, прибутку і рентабельності. Для оцінки ефективності використання оборотних коштів виробничих підприємств застосовують певні показники, а для підвищення ефективності – відповідні конкретні заходи. Ефективність функціонування оборотних активів багато в чому визначає ефективність діяльності підприємств. В процесі аналізу оборотних активів важливо встановити, наскільки оптимальний їх об'єм і структура формування. Для аналізу ефективності використання оборотних активів використовують показники оборотності, або, як їх ще називають - ділової активності. Так само необхідно провести розрахунок і аналіз рівня рентабельності оборотних активів, виконати факторний аналіз приросту виручки за рахунок інтенсивних і екстенсивних факторів використання оборотних активів, а також оцінити відносне і абсолютне вивільнення (залучення) оборотних активів. Поглиблений аналіз ефективності використання оборотних активів проводиться за допомогою приватних показників оборотності та рентабельності, які розраховуються по кожному їх виду: товарно-матеріальних запасів; дебіторської заборгованості; грошовими коштами і фінансових вкладень. Використання оборотних активів і управління ними є важливим напрямком діяльності будь-якого підприємства. Оскільки безперервність виробництва і реалізація продукції, яку підприємство виробляє, забезпечується оборотними засобами. Потрібно доцільно і правильно вкладати фінансові ресурси в активи. Від цього залежить те, наскільки стійко фінансове становище підприємства.

Ключові слова: оборотні кошти, активи, ефективність, використання, коефіцієнт оборотності, рентабельність оборотних активів, тривалість одного обороту.

Н. Г. СИКЕТИНА, А. П. ИПАТОВА, Н. А. ОВОД**АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОБОРОТНЫХ АКТИВОВ ПРЕДПРИЯТИЯ**

Оборотные средства составляют значительную часть материально-денежных активов предприятия, поэтому рациональное и экономное их использование имеет особое значение. Оборотної активи влияют на процесс производства и реализации продукции, ведь им принадлежит решающая роль в организации деятельности предприятия, в обеспечении его финансовой устойчивости и платежеспособности, прибыли и рентабельности. Для оценки эффективности использования оборотных средств производственных предприятий применяют определенные показатели, а для повышения эффективности - соответствующие конкретные меры. Эффективность функционирования оборотных активов во многом определяет эффективность деятельности предприятий. В процессе анализа оборотных активов важно установить, насколько оптимальный их объем и структура формирования. Для анализа эффективности использования оборотных активов используют показатели оборачиваемости, или, как их еще называют - деловой активности. Так же необходимо провести расчет и анализ уровня рентабельности оборотных активов, выполнить факторный анализ прироста выручки за счет интенсивных и экстенсивных факторов использования оборотных активов, а также оценить относительное и абсолютное высвобождение (вовлечение) оборотных активов. Углубленный анализ эффективности использования оборотных активов производится с помощью частных показателей оборачиваемости и рентабельности, которые рассчитываются по каждому их виду: товарно-материальных запасов; дебиторской задолженности; денежными средствами и финансовыми вложениями. Использование оборотных активов и управление ими является важным направлением деятельности любого предприятия. Поскольку непрерывность производства и реализация продукции, предприятие производит, обеспечивается оборотными средствами. Нужно разумно и правильно вкладывать финансовые ресурсы в активы. От этого зависит то, насколько устойчиво финансовое положение предприятия.

Ключевые слова: оборотные средства, активы, эффективность, использование, коэффициент оборачиваемости, рентабельность оборотных активов, продолжительность одного оборота.

N. G. SIKETINA, A. P. IPATOVA, M. A. OVOD**ANALYSIS OF THE EFFICIENCY OF THE USE OF THE ENTERPRISE'S REVERSAL ASSETS**

Current assets represent a significant part of the material assets of the enterprise, therefore rational and economical use of them is of special importance. Revolving assets influence the process of production and sales of products, because they have a decisive role in the organization of the enterprise, in ensuring its financial stability and solvency, profit and profitability. To assess the efficiency of the use of working capital of industrial enterprises, certain indicators are used, and for the sake of efficiency - appropriate specific measures. Effectiveness of working assets in many respects determines the effectiveness of enterprises. In the process of analysis of current assets it is important to determine how optimal their volume and structure of formation. For the analysis of the efficiency of the use of circulating assets it used indicators of turnover, or, business activity. Similarly, it is necessary to calculate and analyze the level of profitability of current assets, perform a factor analysis of revenue growth through intensive and extensive factors of the use of current assets, as well as assess the relative and absolute release (attraction) of working assets. An in-depth analysis of the efficiency of the use of working assets is carried out with the help of private indicators of turnover and profitability, which are calculated for each type: inventory; receivables; cash and financial investments. The use and management of current assets is an important direction of the activity of any enterprise. Since the continuity of production and sales of products, which the company produces, is provided by working capital. It is expedient and proper to invest financial assets in assets. From this depends on how stable the financial position of the enterprise.

Key words: current assets, efficiency, use, turnover rate, return on assets, duration of one turnover.

Вступ. Оборотної активи - це важлива складова процесу виробництва. Вони виступають в ролі ліквідних активів будь-якої організації і формують основну частку. Підприємство повинно бути націлене на максимізацію швидкості обігу оборотного капіталу для швидкого

перетворення його в реальні грошові кошти. Прибуток, отриманий в результаті одного обороту, запускає наступний і забезпечує безперервну роботу виробництва, а значить і успішне його функціонування. Аналіз оборотних активів повинен обов'язково

проводиться при аналізі фінансового стану підприємства. Чим нижче рівень оборотності, тим вище ймовірність потреби організації в додаткових джерелах фінансування для здійснення господарської діяльності, так як власні - відсутні. Проведень аналіз дозволити.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженню проблем аналізу оборотних активів на підприємстві присвячені роботи багатьох авторів: А. Решитової [1], І. Черкасової [2], Н. Цицюри [3], В. Петренко [3] та інших. Однак дослідження даного питання вимагає безперервного вивчення, так як постійно з'являються нові методи аналізу, додаються нові показники.

Мета дослідження. Головною метою дослідження є вивчення та аналіз системи показників для оцінки стану, динаміки та ефективності використання оборотних коштів. Метою статті є дослідження та аналіз сутності економічного поняття «оборотність активів» та узагальнення системи показників їхнього використання на підприємстві. Так само буде розглянута доцільність їх використання на сучасному підприємстві.

Виклад основного матеріалу. Найважливішою економічною категорією, яка відображає вартісну оцінку оборотних коштів організації, оптимальність обсягу, складу і структура яких в значній мірі впливають на стійкість її фінансового становища є оборотні активи.

Основними завданнями аналізу оборотного капіталу є: дати загальну оцінку динаміки, структури та оборотності оборотного капіталу в цілому; проаналізувати склад, динаміку і оборотність запасів; вивчити склад, динаміку і оборотність дебіторської заборгованості; розглянути динаміку короткострокових фінансових вкладень; вивчити склад, динаміку і оборотність коштів; розробити рекомендації щодо поліпшення структури оборотних активів і прискорення їх оборотності.

Основна мета такого аналізу полягає в знаходженні і усуненні прорахунків управління оборотними засобами, а також виявленні способів підвищення ефективності їх використання.

Інформацію для проведення аналізу оборотного капіталу беруть з бухгалтерського балансу. Саме бухгалтерський баланс виступає основним джерелом даних для розгляду показників і оцінки ефективності оборотних коштів. Так само для збору даних використовують звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, пояснення до бухгалтерського балансу і звіту про фінансові результати, дані первинного бухгалтерського обліку, які розшифровують і деталізують окремі статті балансу.

Джерелами формування оборотних коштів є власні, позикові і додатково залучені кошти. За рахунок власних джерел формується, як правило, мінімальна стабільна частина оборотних коштів. Наявність власних оборотних коштів дозволяє організації вільно маневрувати, підвищувати результативність та стійкість своєї діяльності.

Для аналізу ефективності використання оборотних активів використовують показники оборотності, або, як їх ще називають - ділової активності. Так само необхідно провести розрахунок і аналіз рівня

рентабельності оборотних активів, виконати факторний аналіз приросту виручки за рахунок інтенсивних і екстенсивних факторів використання оборотних активів, а також оцінити відносне і абсолютне вивільнення (залучення) оборотних активів.

Для аналізу оборотних коштів використовуються показники таблиці 1.

Таблиця 1 – Показники ефективності використання оборотних активів

Назва коефіцієнта	Формула	Опис
Коефіцієнт оборотності (Коб)	$K_{об} = \frac{T}{OA_{cp}}$ $K_{об} = \frac{D}{D_{об}}$	Характеризує обсяг товарообігу (Т) в розрахунку на одну гривню середньої величини оборотних активів (ОА _{ср}). Коефіцієнт оборотності також може бути розрахований діленням кількості днів аналізованого періоду (Д) на тривалість одного обороту в днях (Дод).
Тривалість одного обороту в днях (Тод)	$D_{об} = \frac{OA_{cp}}{T_{одн}}$ $OA_{cp} = (1/2 OA_1 + OA_2 + \dots + 1/2 OA_n)/(n-1)$	Показник являє собою відношення середнього залишку оборотних коштів (ОА _{ср}) до одноденного товарообігу за аналізований період (Тодн). Даний показник також називають часом обігу оборотних коштів, і чим швидше оборотні кошти роблять кругообіг, тим краще і ефективніше вони використовуються.
Коефіцієнт закріплення (завантаження) оборотних коштів (Кз)	$K_z = \frac{OA_{cp}}{T}$	Даний показник, зворотний коефіцієнту оборотності, показує величину оборотних коштів на 1 грн. реалізованих товарів.
Рентабельність оборотних активів (Рoa)	$P_{oa} = \frac{\chi_{п}}{OA_{cp}}$	Показник є узагальнюючим показником ефективності їх використання, і визначається як співвідношення чистого прибутку (Чп) або іншого фінансового результату до середньої величини оборотних активів.

Коефіцієнт оборотності також називають швидкістю обертання оборотних коштів, яка б показала кількість разів або число кругообігів, які вони здійснюють за аналізований період. Зростання

коефіцієнта оборотності ($K_{об}$) в динаміці свідчить про прискорення оборотності оборотних коштів, тобто на кожну вкладену гривню оборотних коштів збільшується обсяг продажів, тобто оборотні кошти раціонально і ефективно використовуються. Середній залишок оборотних коштів визначається як середня хронологічна моментного ряду, що розраховується за сукупності значень показника в різні моменти часу, де OA_1, OA_2, OA_n - вартість оборотних коштів на перше число кожного місяця; n - число місяців. Зниження коефіцієнта закріплення (завантаження) оборотних коштів в динаміці свідчить про підвищення ефективності використання оборотних коштів. (табл. 1).

Прискорення оборотності оборотних коштів, тобто скорочення часу проходження оборотними засобами за все колообігу і окремих його стадій знижує потребу в цих коштах, відбувається вивільнення оборотних коштів з обороту. І навпаки, уповільнення оборотності, супроводжується залученням додаткових коштів в оборот, що негативно впливає на ефективність використання оборотних коштів.

Вивільнення оборотних коштів в результаті прискорення їх оборотності може бути абсолютним і відносним.

Абсолютне вивільнення оборотних коштів ($C_{абс}$) відбувається в тих випадках, коли обсяг реалізації забезпечений меншим використанням оборотних коштів у звітному періоді (C_1) в порівнянні з базисним періодом або плановою потребою (C_0):

$$C_{абс} = C_1 + C_0 \quad (1)$$

Відносне вивільнення оборотних коштів ($C_{отн}$) виходить при прискоренні оборотності із зростанням обсягу продажів або виробництва. Головна відмінність від абсолютного вивільнення, це те що, при цьому кошти компанії не можуть бути вилучені з обігу без збереження безперервності виробництва.

Відносне вивільнення оборотних коштів визначається за формулою:

$$C_{отн} = \frac{C_0 \cdot B_1}{B_0 - C_1} \quad (2)$$

або

$$C_{отн} = C_0 \cdot I_v - C_1 \quad (3)$$

де,

B_0, B_1 - обсяг реалізованої продукції в базисному (плановому) і звітному періоді;

C_0, C_1 - середній залишок оборотних коштів у базисному (плановому) і звітному періоді;

I_v - темп приросту обсягу виробництва продукції, тобто $\frac{V_1}{V_0}$.

Основними показниками ефективності використання оборотних коштів є показники їх оборотності.

Прискорення оборотності сприяє скороченню потреби в оборотних активах, приросту обсягу продукції, збільшення суми одержуваного прибутку і, отже, підвищенню стійкості фінансового стану. Але в роботі [4, с. 41] вказано, що показника, який дорівнює відношенню річного обсягу реалізованої

продукції до середньорічного залишку оборотних коштів, надається значення кількості обертів оборотних коштів. Розрахунок коефіцієнта оборотності у такому вигляді методично є недостатньо виправданим. Обсяг реалізованої продукції представлений результатом функціонування тільки оборотних коштів. Поза увагою залишилися та обставина, що оборотні кошти призначені для фінансування матеріальних витрат, витрат на оплату праці, на інші витрати і повністю відшкодовуються.

Показники оборотності оборотних коштів доцільно використовувати для оцінки рівня ефективності використання ресурсів підприємства в якості результативного показника з виділенням факторів першого і подальших порядків, які впливають на їх рівень. Тривалість обороту оборотних коштів залежить від їх середнього розміру і виручки від реалізації.

Для отримання максимально повної інформації про стан оборотних коштів рекомендується розглядати відповідні показники в динаміці за певний часовий інтервал (як правило, 3 періоди), дотримуючись вимога порівнянності показників. Такий аналіз дозволяє охарактеризувати зміни, які відбувалися в організації за аналізовані періоди, і спрогнозувати їх на майбутнє.

Поглиблений аналіз ефективності використання оборотних активів проводиться за допомогою приватних показників оборотності та рентабельності, які розраховуються по кожному їх виду: товарно-матеріальних запасів; дебіторської заборгованості; грошовими коштами і фінансових вкладень. Такий аналіз дозволяє виявити резерви підвищення ефективності використання оборотних коштів.

Прискорення оборотності сприяє скороченню потреби в оборотних коштах, приросту обсягів продажів і, отже, збільшення одержуваного прибутку. Уповільнення оборотності вимагає залучення додаткових коштів для продовження господарської діяльності організації.

Висновок. Удосконалення механізму управління оборотними коштами підприємства є одним з головних чинників підвищення економічної ефективності виробництва на сучасному етапі розвитку економіки.

Раціональне використання оборотних коштів в умовах їх хронічного дефіциту є одним з пріоритетних напрямків діяльності підприємств, в основі якого правильне керування оборотними коштами і запасами; розробка і впровадження заходів, що сприяють зниженню матеріалоемності продукції і прискоренню руху оборотних коштів.

Підприємства у випадку ефективного управління оборотними коштами і запасами досягатимуть випереджального економічного стану, збалансованого по ліквідності і прибутковості.

Економія матеріальних ресурсів, характеризуватиметься зниженням абсолютної та питомої витрати окремих видів ресурсів, та дасть

змогу з такої самої кількості сировини й матеріалів виготовляти більше продукції без додаткових затрат суспільної праці, підвищувати ефективність виробництва в цілому на кожному підприємстві.

Отже, використання оборотних активів і управління ними є важливим напрямком діяльності будь-якого підприємства. Оскільки безперервність виробництва і реалізація продукції, яку підприємство виробляє, забезпечується оборотними засобами. Потрібно доцільно і правильно вкладати фінансові ресурси в активи. Від цього залежить те, наскільки стійко фінансове становище підприємства.

Список літератури

1. Решитова А. А. Проблемы анализа материальных оборотных активов // *Молодой ученый*. — 2016. — №11. — С. 933-935. — URL <https://moluch.ru/archive/115/30721/> (дата звернення: 28.10.2018).
2. Черкасова И. О. *Анализ хозяйственной деятельности*. СПб.: Издательский Дом «Нева». — 192 с. 2003 - — URL <http://finlit.online/ekonomicheskij-analiz-ekonomika/analiz-oborotnykh-aktivov-10215.html> (дата звернення: 28.10.2018).
3. Цицюра Н.О., Петренко В.А. Шляхи підвищення ефективності використання оборотних коштів на підприємстві URL:

http://www.confcontact.com/20110225/ek8_cicyura.php (дата звернення: 11.11.2018).

4. Єршова Н. Ю. Удосконалення методичного підходу до аналізу оборотних коштів як фактору ефективності діяльності промислового підприємства / Н. Ю. Єршова // *Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ"*. — Харків : НТУ "ХПІ". — 2012. — № 45 (951). — С. 37-46.

References (transliterated)

1. Reshitova A.A. Problemy analiza materialnykh oborotnykh aktivov [Problems of material analysis current assets] - *Molodoi uchenyi* — URL <https://moluch.ru/archive/115/30721/> (дата звернення: 28.10.2018).
2. Cherkasova Y. O. *Analiz khoziaistvennoi deiatelnosti* [Economic activity analysis] – SPb.: Yzdatelskiy Dom “Neva”, 2003. 192 p.
3. Tsitsyura N.O., Petrenko V.A. *Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti vykorystannia oborotnykh koshtiv na pidpriemstvi* [Ways to increase the efficiency of using working capital at the enterprise] — URL: http://www.confcontact.com/20110225/ek8_cicyura.php (accessed 11.11.2018).
4. Yershova N.Y. Udoskonalennia metodychnoho pidkhodu do analizu oborotnykh koshtiv yak faktoru efektyvnosti diialnosti promyslovoho pidpriemstva [Improvement of the methodical approach to the analysis of working capital as a factor of the efficiency of the industrial enterprise] - *Visnyk Nats. tekhn. un-tu "KhPI"*. — Kh. : NTU "KhPI". — 2012. — no 45 (951). —pp. 37-46.

Надійшла(received) 24.10.2018

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Сікетіна Наталія Геннадіївна (Сикетина Наталья Геннадьевна, Siketina Nataliya Hennadiievna) – Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут", асистент кафедри економічного аналізу і обліку; Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2452-1997>; e-mail: wel2001@ukr.net

Іпатова Аліна Павлівна (Ипатова Алина Павловна, Ipatova Alina Pavlivna) – студент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»; м. Харків, Україна; e-mail: alina.ipatova98@gmail.com

Овод Микита Андрійович (Овод Никита Андреевич, Ovod Mykyta Andriyovych) – студент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків, Україна; e-mail: stiffovod@gmail.com